

Ferences iskoladrámák III. Csíksomlyói passiójátékok 1751–1762

Szerkesztette Demeter Júlia és Pintér Márta Zsuzsanna

Régi magyar drámai emlékek. XVIII. század, 6/3

Budapest: Balassi Kiadó, 2021, 872 l.

MACZÁK Ibolya

ELKH–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, tudományos főmunkatárs
ORCID 0000-0002-8635-7478

A *Régi magyar drámai emlékek* 18. századi sorozatának a Balassi Kiadónál 2021 őszén megjelent darabja, a Demeter Júlia és Pintér Márta Zsuzsanna által szerkesztett *Ferences iskoladrámák* harmadik kötete számos izgalmas kérdéskört vet fel mind a filológusok, mind a színháztörténészek, mind pedig a gyakorló dramaturgok számára.

Mint az a Régi Magyar Dráma Kutatócsoport (MTA Irodalomtudományi Intézet) munkássága révén az 1980-as évek eleje óta ismert, a csíksomlyói ferences gimnáziumhoz számos 18. századi színdarab – a Kutatócsoport létrehozásáig jelentős részben publikálatlan – szövege köthető. Nem véletlenül, hiszen az erdélyi Csíksomlyón a ferences gimnázium diákjai az 1700-as évek elejétől minden évben vallásos játékkal, többnyire passiójátékkal köszöntötték a nagypénteki vagy a pünkösdi körmenetre érkezőket, a környékbeli katolikus székely közösség tagjait. Nem meglepő tehát, hogy a csíksomlyói ferences rendház könyvtárában őrzött kéziratok bőséges forrásanyagot kínálnak a kutatás számára.

A *Régi magyar drámai emlékek* 18. századi sorozatában a *Ferences iskoladrámák* első kötete (*Csíksomlyói passiójátékok 1721–1739*) 2009-ben látott napvilágot a Kilián István vezette kutatócsoport munkájának eredményeként. 2021-ben jelent meg a sorozat következő két darabja: *Csíksomlyói passiójátékok 1740–1750* és *Csíksomlyói passiójátékok 1751–1762*. A kutatás 2016-tól az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen folytatódik, a munkálatokat Pintér Márta Zsuzsanna irányítja. Ebből adódóan a *Ferences iskoladrámák III, Csíksomlyói passiójátékok 1751–1762* című kötet kegyelettel őrzi a kapcsolódó kutatócsoportot létrehozó, 2021-ben elhunyt Kilián István szeretett és szeretettel teli személyének emlékét. A munka továbbvitelére garanciát jelent a sorozatot folytató Demeter Júlia és Pintér Márta Zsuzsanna személye.

A *Ferences iskoladrámák* hatrészes sorozatának harmadik kötetében Régi Magyar Dráma Kutatócsoport munkatársai tizenegy drámaszöveget adtak közre az 1751 és 1762 közötti időszakból. Ez a korpusz tehát természetesen illeszkedik a régi magyar drámai emlékek, illetve a 18. századi szövegek és a ferences indíttatású művek korpuszába. (A *Ferences iskoladrámák* kötetében a sorozat legnagyobb egységként összesen hatvan drámaszöveg fog megjelenni.) Demeter Júlia, Medgyesy S. Norbert és Pintér Márta Zsuzsanna közreadói munkáját segítette Kővári Réka a zenei vonatkozású részek, illetve Miskei Antal a latin szövegek gondozása révén. Az anyag a *Liber exhibens parascevicus* (1774) című, kéziratos, passiókat tartalmazó kötet drámaszövegeinek kritikai kiadásába illeszkedik.

Az évek, illetve a korábbi kötetek során kiérlelt közreadói gyakorlat számos tekintetben érezeti hatását a kiadványon. A csíksomlyói színjátékok betűhíven közölt, archaikus szövegeinek megértését magyarázó jegyzetek segítik, amelyek a szerzőről, az előadásról, a szöveg sajátosságairól is jelentős mennyiségű információt közölnek az olvasóval – ebben a formában is publikálva a kutatócsoport legújabb kutatási eredményeit. Mivel az anyag Európában is egyedülálló, a bevezetőt, a drámák tartalmi összefoglalását és a jegyzeteket angol nyelven is közreadja a kötet.

A jelen kiadvány három szövege megtalálható a Fülöp Árpád által kiadott 1897-es gyűjteményben (*Csíksomlyói nagypénteki misztériumok*) is, amely a *Régi magyar könyvtár* harmadik köteteként négy drámát tartalmaz (ezek közül az utolsó 1766-os, ezért nyilván a *Régi magyar drámai emlékek* egy későbbi kiadványában találkozunk majd vele). Ezek kompilációja volt az 1981-es széles körben is visszhangot kiváltó *Csíksomlyói passió*, melyet Kerényi Imre és Balogh Elemér neve fémjelzett. Ugyanakkor fontos megjegyezni – amint tette ezt Bécsy Tamás is kapcsolódó színikritikájában –, hogy a produkció létrehozói a szövegek modernizálásán és összefésülésén túl – „a színházi előadás megteremtéséhez bőven felhasználtak népköltési szövegeket, népdalokat, csúfolókat, táncszókat, lakodalmi rigmusokat”¹ – vagyis számos olyan anyagot, amelyek nem tartoztak az eredeti drámákhoz. A produkció – ugyancsak Bécsyt idézve – meggyőzte a közvéleményt „arról, hogy rendkívülien érdekes, hatásos és jó színházi előadást”² lehet létrehozni a 20. században is a jelzett szövegek segítségével. Ezek a szövegek tehát szélesebb körben is ismertté és revelatív erejűvé váltak. Mivel az idők során számos előadást inspiráltak, joggal állíthatjuk, hogy a szélesebb nyilvánosság számára leginkább ismert iskoladrámákról van szó – és már csak ezért is komoly jelentőséggel bír az a tény, hogy e művek korszerű, a legújabb kutatási eredményeket rögzítő formában és jegyzetapparátussal kerültek a nagyközönség elé.

A Fülöp-közlés és az 1981-es előadás szövegkönyve, illetve felvétele nyomán egyértelművé válik, hogy a produkció létrehozói meghatározó (a dramaturgiai munkát jelentősen támogató) segítséget kaphattak volna a jelen kiadvány révén. A szövegek jelenlegi tagolása és strukturálása ugyanis a korábbiaknál jóval átláthatóbbá, könnyebben értelmezhetővé teszi a szöveget, jobban érvényesül a szöveg zeneisége és (feltételezett, illetve megkívánt) előadásmódja is.

A *Ferences iskoladrámák* harmadik kötetében közreadott színművek mindegyike passiójáték, ám a különböző versformák, az ószövegségi és az újszövegségi jelenetek darabonként eltérő aspektusú összekapcsolása nagy változatosságot mutat. Már e kiragadott példák, vizsgálati szempontok nyomán is érzékelhető, hogy ez a hatalmas szövegkorpusz további jelentős kutatások alapja lehet – a műfaji sajátosságoktól kezdve a filológiai és motívumtörténeti vizsgálatokon át az egyes előadásokkal kapcsolatos dramaturgiai kérdésekig. A kiadvány természetesen további filológiai kutatások kiindulópontja lehet. Erre vonatkozóan számos lehetőséget kínálnak a közreadók is. Különösen gondolatébresztő utalásuk arra, hogy a publikált művek korpusza alapja lehet a korabeli kompilatív eljárások vizsgálatának, melynek révén „a vendégszövegek sajátos hálója” térképezhető fel. (A kötet munkatársai ezt az összes ferences dráma megjelenését követően látják indokoltnak.)

Összegzésképpen leszögezhetjük, hogy a *Ferences iskoladrámák III, Csíksomlyói passiójátékok 1751–1762* című kiadvány kiemelten fontos és közérdeklődésre számot tartó munka jelentős, nélkülözhetetlen láncszeme. Örömmel és izgalommal várjuk a folytatást.

1 Bécsy Tamás, „Színházi előadások Budapesten”, *Jelenkor* 25, 3. sz. (1982): 258–262, 258.

2 Uo., 259.